

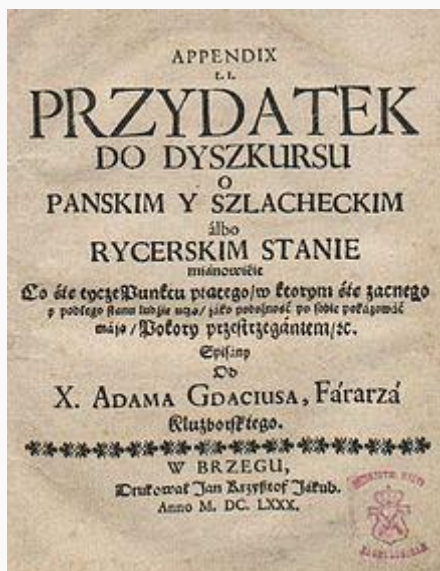
Adam Gdacjusz

Pierwszy uznał odrębność języka śląskiego

http://pl.wikipedia.org/wiki/Adam_Gdacjusz

Książka Gdacjusza "Dyskurs o dobrych uczynkach", wydana w [Oleśnicy](#) w roku 1687.

Pierwsze wydanie z [Brzegu](#) z roku 1680 książki *Przydatek do dyskursu o pańskim i szlacheckim albo rycerskim stanie*.

Adam Gdacjusz (Adam Gdacius, Gdak), zw. *Śląskim Rejem* (ur. [1609](#) lub [1610](#) w [Kluczborku](#), zm. [7 kwietnia](#)^[1] lub [18 września 1688](#) tamże) – [polski](#) pisarz religijny, kaznodzieja, duchowny [luterski](#), postylograf.

]

Do szkół uczęszczał prawdopodobnie w [Brzegu](#) i [Wrocławiu](#). W roku 1633 zapisał się do gimnazjum toruńskiego. Rok później (1634) pracował już jako kantor i nauczyciel w Podhradzie na [Spiszu](#). W roku 1637 uczył się w gimnazjum elbląskim, skąd udał się do Wilna, gdzie ponownie został kantorem, tym razem w szkole ewangelickiej, a następnie jej rektorem. Powróciwszy stamtąd, był od roku 1641 [diakonem](#) w rodzinnym Kluczborku. Ścisłe związał się z [Kluczborkiem](#), gdzie od roku 1644 był najpierw diakonem, a potem [proboszczem](#) (1646) i seniorem. Kształcił się w Brzegu, Wrocławiu i [Toruniu](#), następnie był m.in. rektorem szkoły w [Bardiowie](#) w ówczesnych [Węgrzech](#) (obecnie [Słowacja](#)).

W roku 1642 ożenił się z Marianną, córką Tomasza Scopiusa, pastora w Nagodowicach. Zmarł prawdopodobnie 7 kwietnia 1688 roku w Kluczborku.

Twórczość^[edytuj | edytuj kod]

Tworzył po [polsku](#) i [łacinie](#) głównie literaturę kaznodziejsko-moralizatorską oraz [poezję](#). Jego najważniejszym dziełem jest *Postilla popularis, to jest kazania na Ewangelię świętą* (Leszno 1650 lub 1651). W swych kazaniach ukazywał niedolę ludu [śląskiego](#) i rozpasanie moralne po [wojnie 30-letniej](#). Był gorącym propagatorem języka polskiego na [Śląsku](#) i przeciwnikiem [germanizacji](#). Jako pierwszy wprowadził gwara śląską do literatury. Książki Gdacjusza przyczyniły się do umocnienia polskiego środowiska protestanckiego na Śląsku, a pobudzając aktywność czytelniczną służyły też podniesieniu ogólnego poziomu oświaty wśród ludu.

Ważniejsze utwory^[edytuj | edytuj kod]

- *Ardens irae Divinae ignis, to jest kilka kazań pokutnych*, Toruń 1644-1647, drukarnia M. Karnat, (6 kazań wydanych oddzielnie)
- *Postilla popularis, to jest kazania na Ewangelię świętą*, Leszno 1651, (Estreicher podaje 1650)

W latach [1674–1687](#) wydał drukiem 24 pozycje (głównie w [Brzegu](#) i [Oleśnicy](#)), m.in.:

- *Appendix, tj. Przydatek do dyskursu o pańskim i szlacheckim albo rycerskim stanie, Brzeg 1680*,^[2] (fragmenty przedr. W. Taszycki *Wybór tekstów staropolskich XVI-XVIII w.*, Lwów 1928; wyd. 2, Warszawa 1955)
- *Kwestyja o pojedynkach*
- *Dyskurs o pijaństwie*
- *Kwestyja o polygamijej albo wielożeństwie*
- *Trojaki o ołtarzach, obrazach i organach dyskurs*
- *Kwestyja o zmartwychwstaniu*
- *Kwestyjej o Pannie Maryjej*
- *Dyskurs o dobrych uczynkach* (we wstępie wiersze pisane na cześć autora i dedykowane mu przez przyjaciół: Jana Kwakbolińskiego — seniora [twardogórskiego](#), Adama Dedicusa i Tobiasza Gdaciusa, rektora szkoły w Twardogórze)

- Henryk Borek i Jan Zaremba, "Wybór pism / Adam Gdacjusz", Państwowe Wydawn. Naukowe, Warszawa 1969.
- Kaczmarzyk Izabela, *Adam Gdacjusz. Z dziejów kaznodziejstwa śląskiego*. Biblioteka Śląska, Katowice 2003, [ISBN 8338784902](https://www.isbn-international.org/details/9788338784902).
- Mendykowa A. *Dzieje książki polskiej na Śląsku*. Ossolineum, Wrocław 1991.
- Michalkiewicz S. (red.) *Oleśnica. Monografia miasta i okolic*. Ossolineum, Wrocław 1981.
- Kula B. *Adam Gdacjusz*, "Kwartalnik Powiatu Oleśnickiego" 2003, nr 2 (7), s. 26–28.

<http://olesnica.nienaltowski.net/GdacjuszAdam.htm>

Adam Gdacjusz

Autorem często wydawanym w oficynie brzeskiej był Adam Gdacjusz [Gdak 1615-1688], pastor kluczborski, kaznodzieja protestancki. Należał do czołowych pisarzy śląskich drugiej połowy XVII w. piszących po polsku. Kształcił się w Brzegu, Wrocławiu i Toruniu, pełnił później funkcję rektora szkoły w Bardziejowie na Węgrzech, następnie osiadł w Kluczborku w 1644 r. początkowo jako diakon, a od 1646 r. jako fararz.

Był gorącym propagatorem języka polskiego na obszarze ziem śląskich, jednym z nielicznych, który w okresie, kiedy ruch ewangelicki w Polsce osłabł i przestano wydawać druki protestanckie, prowadził tę pracę na Śląsku. Jako pastor kluczborski czynił starania o dostarczenie wyznawcom polskim książek w języku ojczystym.

Wydał drukiem 24 pozycje książkowe, które występują najczęściej pod tytułami *Kwestia* lub *Dyskurs*. Były to rozważania i nauki na tematy religijne i moralne, a wartość jego twórczości polegała głównie na barwnym stylu i bogatym słownictwie. Spod prasy brzeskiej wyszły w latach 1674 - 1687 m.in. *Kwestyja o pojedynkach...* [do tematu tego wracał Gdacjusz kilkakrotnie, a myśl zajęcia się tym problemem powstała w związku z mową pogrzebową, jaką wygłosił w Rożnowie nad ciałem zabitego w pojedynku szlachcica], *O pańskim i szlacheckim stanie albo rycerskim dyskurs...* [rozważania o przywilejach i obowiązkach szlachty, której wyższość uznaje w cnocie, wiele miejsca poświęca obyczajom], *Dyskurs o pijaństwie...* [potępia pijaństwo i nadmierne palenie tytoniu, cytując gęsto, jak w innych dyskursach, fragmenty Biblii, ojców Kościoła i pisarzy starożytnych], *Kwestyja o polygamii albo wielożeństwie...*

Z pism Gdacjusza, dotyczących tematów religijnych, ukazały się *Trojaki o ołtarzach, obrazach i organach dyskurs...*, *Kwestyja o zmartwychwstaniu...* i *List do Adama Gdacjusza, pastora kluczborskiego, pisany z strony Kwestyjej o Pannie Maryjej ...* [w postępie do czytelnika wyjaśnia, iż już "we dwu skrypcikach dowodnie pokazał, że się Panna Maryja słusznie i niezdrownie najświętszą nazywa Panną"].

Książki Gdacjusza [wydawane też w Oleśnicy] przyczyniły się w dużej mierze do umocnienia polskiego środowiska protestanckiego na Śląsku, a pobudzając aktywność czytelniczą służyły też podniesieniu ogólnego poziomu oświaty wśród ludu.

Twórczość Adama Gdacjusza, pastora luterańskiego, którą popularyzowała oficyna Jacobich w Brzegu, należy do kręgu tzw. literatury kaznodziejsko-moralizatorskiej. Autor

ten był wysoko ceniony jako twórca płomiennych kazań, w których ukazywał niedolę ludu śląskiego i rozpasanie moralne po wojnie 30-letniej.

W oleśnickiej drukarni Guntzela w 1687 r. wytłoczono szwabachą niewielkie objętościowo dziełko Gdacjusza pt. Dyskurs o dobrych uczynkach... Jest to jeden z ostatnich już "dyskursów" filozoficzno-moralizatorskich fararza kluczborskiego, bo jak mówi w przedmowie, "ona nielitościwa kosiarka ostrą swoją kosą do mnie się gotuje i w krotce w nawiedziny przyjść obiecuje. Rozprawę "o dobrych uczynkach" poprzedzają zamieszczone w książce wiersze pisane na cześć autora i dedykowane mu przez przyjaciół: Jana Kwakbolińskiego, seniora twardogórskiego, Adama Dediciusa i Tobiasza Gdaciusa, rektora szkoły w Twardogórze.

Z okazji uroczystości zaślubin pastora z Lubszy koło Brzegu z Ewą Conradówną, córką diakona z Kluczborka, wyszedł tomik wierszy, w większości łacińskich, podpisanych m.in. przez Adama Gdacjusza seniora i Adama Gdacjusza juniora "alumnus Bregensis",

Literatura:

Mendykowa A. Dzieje książki polskiej na Śląsku. Ossolineum. Wrocław. 1991

Oleśnica. Monografia miasta i okolic. red. Michalkiewicz Stanisław. Ossolineum. Wrocław. 1981

Kula B. Adam Gdacjusz. Kwartalnik Powiatu Oleśnickiego. s.26-28, nr 2 (7) 2003

[Od autora](#) • [Początki miasta](#) • [Oleśnica piastowska](#) • [Oleśnica Podiebradów](#) • [Oleśnica Wirtembergów](#) •

Oleśnica w XIX w. • [Fortyfikacje miejskie](#) • [Księstwo oleśnickie](#) • [Herb Oleśnicy](#) • [Herb księstwa oleśnickiego](#) •

[Herby](#) • [Zamek oleśnicki](#) • [Kościół zamkowy](#) • [Zabytki](#) • [Pręgierz i szubienica](#) • [Drukarnie](#) • [Renowacje i zamierzenia](#) •

[Książęce krypty](#) • [Pomniki oleśnickie](#) • [Numizmaty](#) • [Walki o Oleśnicę 1945 r.](#) • [Wspomnienia osadników](#) •

[Kalendarium](#) • [Zasłużeni dla Oleśnicy](#) • [Biografie historyczne](#) • [Oleśnicy autorzy](#) • [Mapki miasta](#) • [Widokówki](#) •

[Zagadki](#) • [Rozmaitości](#) • [Co pod ziemią?](#) • [Podziękowania](#) • [Landsmannschaft Oels](#) • [Bibliografia](#) • [Linki](#)